

EPHEMERIS NAPOCENSIS

XXIV

2014

ROMANIAN ACADEMY
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY AND HISTORY OF ART CLUJ-NAPOCA

EDITORIAL BOARD

Editor: Coriolan Horațiu Opreanu

Members: Sorin Cociș, Vlad-Andrei Lăzărescu, Ioan Stanciu

ADVISORY BOARD

Alexandru Avram (Le Mans, France); Mihai Bărbulescu (Rome, Italy); Alexander Bursche (Warsaw, Poland); Falko Daim (Mainz, Germany); Andreas Lippert (Vienna, Austria); Bernd Päßgen (Munich, Germany); Marius Porumb (Cluj-Napoca, Romania); Alexander Rubel (Iași, Romania); Peter Scherrer (Graz, Austria); Alexandru Vulpe (Bucharest, Romania).

Responsible of the volume: Vlad-Andrei Lăzărescu

În țară revista se poate procura prin poștă, pe bază de abonament la: EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, P. O. Box 5–42, București, România, RO–76117, Tel. 021–411.90.08, 021–410.32.00; fax. 021–410.39.83; RODIPET SA, Piața Presei Libere nr. 1, Sector 1, P. O. Box 33–57, Fax 021–222.64.07. Tel. 021–618.51.03, 021–222.41.26, București, România; ORION PRESS IMPEX 2000, P. O. Box 77–19, București 3 – România, Tel. 021–301.87.86, 021–335.02.96.

EPHEMERIS NAPOCENSIS

Any correspondence will be sent to the editor:
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE ȘI ISTORIA ARTEI
Str. M. Kogălniceanu nr. 12–14, 400084 Cluj-Napoca, RO
e-mail: choprean@yahoo.com

All responsibility for the content, interpretations and opinions
expressed in the volume belongs exclusively to the authors.

DTP și tipar: MEGA PRINT
Coperta: Roxana Sfârlea

© 2014 EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13, Sector 5, București 76117
Telefon 021–410.38.46; 021–410.32.00/2107, 2119

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE ȘI ISTORIA ARTEI

EPHEMERIS NAPOCENSIS

XXIV
2014

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

SUMAR – SOMMAIRE – CONTENTS – INHALT

STUDIES

- FLORIN GOGÂLTAN, ALEXANDRA GĂVAN
Der bronzezeitliche Tell von Pecica „Șanțul Mare”. Ein metallurgisches Zentrum des Karpatenbeckens (I)..... 7
- ALFRED SCHÄFER
Deliberate Destruction and Ritual Deposition as Case Study in the Liber Pater-Sanctuary of Apulum..... 39
- ZVEZDANA MODRIJAN
Imports from the Aegean Area to the Eastern Alpine Area and Northern Adriatic in Late Antiquity..... 51
- CORIOLAN HORAȚIU OPREANU, VLAD-ANDREI LĂZĂRESCU,
ANAMARIA ROMAN, TUDOR-MIHAI URSU, SORINA FĂRCAȘ
New Light on a Roman Fort Based on a LiDAR Survey in the Forested Landscape from *Porolissum*..... 71
- O. V. PETRAUSKAS
Komariv – ein Werkstattzentrum barbarischen Europas aus spätrömischer Zeit (Forschungsgeschichte, einige Ergebnisse und mögliche Perspektiven)..... 87
- JOAN PINAR GIL
Coming Back Home? Rare Evidence for Contacts Between the Iberian Peninsula and the Carpathian Basin in the Late 5th – early 6th Century..... 117
- ALEXANDRU AVRAM
Marginalien zu griechisch beschrifteten Schleudergeschossen (IV)..... 131

ARCHAEOLOGICAL AND EPIGRAPHICAL NOTES

- LIGIA RUSCU
On Cult Associations at Istros and Tomis..... 139
- ANDRÁS SZABÓ
Interprex Dacorum – Commentarioli Ad RIU 590..... 153
- VITALIE BÂRCĂ, LAVINIA GRUMEZA
Sarmatian Burials in Coffins and Funerary Timber Features Recently Discovered in the Western Plain of Romania..... 157
- CSABA SZABÓ
Roman Religious Studies in Romania. Historiography and New Perspectives..... 195
- RADU ZĂGREANU, DAN DEAC
New Data on Roman Art and Sculpture in Porolissum..... 209

COSMIN ONOFREI The Jews in Roman Dacia. A Review of the Epigraphic and Archaeological Data.....	221
ȘTEFAN-EMILIAN GAMUREAC The Roman Common Pottery Discovered in an Archaeological Complex from the Middle of the 3 rd Century at <i>Micia</i>	237
MONICA GUI, SORIN COCIȘ <i>Millefiori</i> Inlaid Hilts, Strigil Handles, or What?.....	257
GÁBOR PINTYE Hun Age Single Graves at the Track of Motorway M3.....	277
CLAUDIA RADU, VLAD-ANDREI LĂZĂRESCU, SZEREDAI NORBERT, CECILIA CHIRIAC, BOGDAN CIUPERCĂ Paleoanthropological Inferences Regarding Four Skeletons from an Archaeological Context at Gherăseni, Buzău County.....	299
CĂLIN COSMA A 7 th Century Warrior House at Iernut/Sfântu Gheorghe (Mureș County).....	315

REVIEWS

Ovidiu Țentea, <i>Ex Oriente ad Danubium. The Syrian Units on the Danube Frontier of the Roman Empire</i> , 2012, 234 p. (Cosmin Onofrei).....	339
Radu-Alexandru Dragoman, Sorin Oanță-Marghitu, <i>Arheologie și Politică în România</i> , Editura Eurotip Baia Mare, 2013, 297 p. (Paul Vădineanu).....	343
Abbreviations that can not be found in Bericht der Römisch-Germanische Kommission.....	347
Guidelines for “Ephemeris Napocensis”.....	351
Reviste publicate la Editura Academiei Române.....	353

ABBREVIATIONS THAT CAN NOT BE FOUND IN BERICHT DER RÖMISCH-GERMANISCHE KOMMISSION

Abhandlungen der Königlichen Akademie der Wissenschaften zu Berlin	= AKAWB
Acta Classica Universitatis Scientiarum Debrecensis, Debrecen	= ACD
Acta Ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae (Budapesta)	= Acta Ethnogr Acad Scien Hungaricae
Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii istorice	= An. Acad. Române. Mem. Sec. Istor.
Analele Banatului (Timișoara)	= An. Banatului
Analele Dobrogei (Constanța)	= An. Dobrogei
Analele Universității București	= An. Univ. București
Analele Universității Iași	= An. Univ. Iași
Analele Universității „Dimitrie Cantemir” (Constanța)	= An. Univ. Constanța
Annales: économies, sociétés, civilisations (Paris)	= Ann. Écon. Soc. Civil.
Annales Universitatis Apulensis (Alba Iulia)	= AUA
Annali di scienze religiose, Milano	= Annali di scienze religiose
Anuarul Institutului pentru Studii Politice, de Apărare și Istorie Militară	= Anu. Instit. Stud. Pol. Apăr. și Istor. Milit.
Archaeologisch-epigraphische Mitteilungen aus Österreich (-Ungarn), Wien	= AEM
Archiv des Vereines für Siebenbürgische Landeskunde, Hermannstadt – Kronstadt (Sibiu – Brașov)	= AVSL
Archaeologia Baltica Polonia = Peregrinatio Gotica (Łódź)	= Arh Baltica
Arheologia Medievală (Iași)	= Arh. Medievală
Antigüedad, religiones y sociedades, Huelva	= ARYS
Az alsófehérmegyei történelmi régészeti és természettudomány évkönyve (Alba Iulia)	= AlsóTermÉvkönyve
Balcanica Posnanensia. Acta et Studia. Czasopismo wydawane przez UAM w Poznaniu	= Balcanica Posnaniensia
Buletinul cercurilor științifice studențești (Alba Iulia)	= BCȘS Alba Iulia
Buletinul Monumentelor Istorice (București)	= BMI
Instrumentum Bulletin du Groupe de travail européen sur l’artisanat et les productions manufacturées dans l’Antiquité (Montagnac)	= Bull Instrumentum
Bulletin antieke beschaving Annual Papers on Classical Archaeology	= BABesch

Bulletin de l'Institut historique belge de Rome (Rome)	= BullInst Hist Belge (Rome)
Cahiers du Centre Gustave Glotz, Sorbonne (Paris)	= Cahiers Centre Gustave Glotz
Classical Philology (Chicago)	= Class. Philol.
Cronica Cercetărilor Arheologice din România (București)	= CCA
Cronica Numismatică și Arheologică (București)	= Cron. Numis. Arh.
Dialogues d'Histoire Ancienne, Paris-Besançon	= DHA
Dicționarul limbii române moderne (București 1958)	= DRLM
Documenta Romaniae Historica (București)	= DRH
Les Dossiers d'archeologie, Paris	= DossPar
Ethnic and Racial Studies (London)	= Ethnic and Racial Studies
File de Istorie = Revista Bistriței (Bistrița)	= FI (Rev. Bistriței)
Greek-English Lexicon (Oxford 1966)	= Greek-English 1966
Harvard Studies in Classical Philology	= Harvard Stud. Class. Studia Philol.
Historica. Historia Antigua (Salamanca)	= Stud. Hist. Hist. Antigua
Il Mar Nero Annali di archeologia e storia (Roma)	= Il Mar Nero
Izvestija Russkogo Arheologičeskogo Instituta v Konstantinopole	= Izv. Ross. Arch. Inst. Konstantinopole
Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Instituts in Wien	= ÖJh
Journal of Indo-European Studies (Washington DC)	= JIES
Journal of the Society for Ancient Numismatists	= Journal Soc. Ancient Numism.
Könyv és könyvtár, Budapest	= Könyv és könyvtár
Labeo Rassegna di Diritto Romano (Napoli)	= Labeo
Lateinisch-Deutsch Schulwörterbuch (Leipzig 1891)	= Lateinisch-Deutsch 1891
Lateinisch-Deutsch Handwörterbuch (Hannover-Leipzig 1918)	= Lateinisch-Deutsch 1918
Litua. Studii și comunicări. Muzeul Județean Gorj, Târgu Jiu	= Litua
M. M. Roxan, P. Holder, Roman Military Diplomas, London	= RMD
Mélanges de l'École roumaine en France (Paris)	= Mél École roumaine en France
Mélanges de l'Univ St Ioseph (Beiruth)	= Mél Univ St Ioseph (Beiruth)
Mémoires de la Société Historique et Archéologique de Langres (Langres)	= Mém Soc Hist et Arch Langres
Memoria antiquitatis Acta Musei Petrodavensis	= Memoria Antiquitatis
Revista Muzeului arheologic (Piatra Neamț)	
Monumenta Germaniae Historica (München)	= MGH
Mousaios Anuarul muzeului județean Buzău	= Mousaios
A Nyíregyházi Jós András Múzeum Évkönyve (Nyíregyháza)	= Josa Andras Múz Évk
Norba Revista de arte, geografía e historia (Cáceres)	= Norba
Numismatische Zeitschrift	= NZ
O Arqueólogo Português, Lisboa	= Arche. Português
Opțiuni istoriografice, Iași	= Opțiuni istoriografice
Orientalia Lovaniensia Periodica, Lovaina (Leuven)	= OLP
Ostraka Rivista di antichità (Napoli)	= Ostraka
Patrimonium Apulense, Alba Iulia	= Patrim. Apulense
RepArAb Repertoriul arheologic al județului Alba, Alba Iulia,	= RepArAb

1995 [= Bibliotheca Musei Apulensis, II]	
Res Antiquae (Bruxelles)	= Res Antiquae
Revista de etnografie și folclor (București)	= Rev Etnogr și Folclor
Revista Bistriței	= Rev. Bistriței
Revista de Istorie (București)	= Rev. de Istor.
Revista Facultăților de teologie din Patriarhia Română (București)	= Stud Teologice
Revista Muzeelor, București	= Rev. Muzeelor
Revue archéologique de l'Est et du Centre-Est (Paris)	= RAEst
Revue des Études Sud-Est Européennes (Bucharest)	= Rev. Études SE Européennes
Revue Historique (Paris)	= Rev. Historique
Revue Historique du Sud-Est Européen (Bucharest)	= RHSEE
Revista Storica dell'Antichita (Roma)	= Riv. Stor. Antichita
Strabon (Iași)	= Strabon
Studia Archaeologica, Roma	= StArch
Studia Antiqua et Archaeologica (Iași)	= SAA
Studia Universitatis „Babeș-Bolyai”, seria Historia, Cluj-Napoca	= Stud. Historia UBB
Studia historica. Historia Antigua (Salamanca)	= Stud.Hist. Histor. Antig.
Studia Thracologica (București)	= Stud. Thracologica
Studii și Comunicări Câmpulung	= Stud. Com. Câmpulung
Studium, Debrecen	= Studium
Symposia Thracologica (București)	= Symp. Thracologica
Transactions and Proceedings of the American Philological Association, Atlanta	= TAPA
Transsilvania. Ein Beiblatt zum Siebenbürger Boten, Hermannstadt (Sibiu)	= TranssilvBB
Uniwersytet Im Adama Mickiewicza w Poznaniu, Seria Historia (Poznań)	= Uniw Adama Mickiewicza Poznan
Vestigia. Beiträge zur Alten Geschichte (München)	= Vestigia
Zeitschrift des Deutschen Palästina-Vereins	= ZDPV
Zeitschrift für Geschichte	= Zeitschr. Gesch.

REVISTE PUBLICATE LA EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

ANUARUL INSTITUTULUI DE ISTORIE DIN CLUJ-NAPOCA
ANUARUL INSTITUTULUI DE ISTORIE „A. D. XENOPOL” IAȘI
ARHEOLOGIA MOLDOVEI
ARHIVA GENEALOGICĂ
ARHIVELE OLTENIEI
ARS TRANSILVANIAE
DACIA. REVUE D'ARCHÉOLOGIE ET D'HISTOIRE ANCIENNE
EPHEMERIS NAPOCENSIS
REVISTA ISTORICĂ
REVUE DES ÉTUDES SUD-EST EUROPÉENNES
REVUE ROUMAINE D'HISTOIRE
REVUE ROUMAINE D'HISTOIRE DE L'ART
– SÉRIE BEAUX-ARTS
– SÉRIE THÉÂTRE-MUSIQUE-CINÉMA
STUDII ȘI CERCETĂRI DE ISTORIA ARTEI
– SERIA ARTĂ PLASTICĂ
– SERIA TEATRU-MUZICĂ-CINEMATOGRAFIE
STUDII ȘI CERCETĂRI DE ISTORIE VECHE ȘI ARHEOLOGIE
THRACO-DACICA

La publication “Ephemeris Napocensis” paraît 1 fois par an. Toute commande de l'étranger sera adressée à:
EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, Sector 5, P.O. Box 5–42, București,
Romania, RO–76117, tel. 40 21 – 411 90 08, tel./fax 40 21 – 410 39 83; 40 21 – 410 34 48;
RODIPET S. A. Piața Presei Libere nr. 1, Sector 1, P. O. Box 33–57, fax 40 21– 222 64 07,
tel. 40 21–618 51 03; 40 21– 222 41 26, București, România; ORION PRESS IMPEX 2000,
P. O. Box 77–19, tel. 40 21 653 79 85; fax. 40 21–324 06 38, București 3-Romania